

Maak nu werk van bestaanszekerheid en zorg dat (meer) werken loont!

De komende jaren worden belangrijke keuzes gemaakt die een grote impact zullen hebben op de bestaanszekerheid van onze inwoners en de manier waarop de overheid de ondersteuning organiseert.

Als G4 vragen we al geruime tijd aandacht voor onderliggende problematiek ten aanzien van bestaansonzekerheid, omdat we zien dat ongelijkheden binnen onze steden doorgaans veel scherper zijn dan elders.

Zo zien we dat in onze steden:

- 243.000 huishoudens op of onder de armoedegrens leven (tot 130% van het sociaal minimum), dat is 21% van het totaal in Nederland;
- Bijna 75.000 kinderen opgroeien in een gezin op of onder de armoedegrens, dat is 23% van het totaal in Nederland;
- Ruim 90.000 huishoudens afhankelijk zijn van bijstand, dat is ruim een kwart van het totaal in Nederland (terwijl we 13% van de Nederlandse bevolking tellen);
- Ruim 170.000 huishoudens leven met problematische schulden.

Dit laat zien dat relatief hoge welvaart helaas samengaat met relatief grote armoede- en schuldenproblematiek, wat zich uit in een hogere kansenongelijkheid (ook voor kinderen) in onze steden. Bovendien staan relatief veel mensen aan de kant. Zij slagen er niet in om een plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Zelfs niet in tijden van structurele personeelstekorten. Deze situatie mogen we niet accepteren.

Het stelsel van sociale zekerheid moet fundamenteel worden herzien

Inmiddels wordt breed onderkend dat aan veel onzekerheden van onze burgers een nodeloos ingewikkeld sociaal stelsel ten grondslag ligt. De Participatiewet is hardvochtig, kent ingewikkelde regelgeving met betrekking tot (bij) verdienen, hoge drempels om te werken en bovendien een te laag sociaal minimum. Het toeslagenstelsel is weliswaar bedoeld voor extra ondersteuning, maar leidt in de praktijk vaak tot extra onzekerheden vanwege verschillende regimes en risico's op terugvorderingen, waardoor (problematische) schuldensituaties kunnen ontstaan en escaleren.

Dit systeem moet daarom fundamenteel op de schop. Na jaren van gepraat hierover is het tijd voor actie, die belofte moet aan onze inwoners eindelijk worden ingelost.

De G4 heeft concrete ideeën over hoe het nieuwe stelsel eruit moet zien. Wij doen de volgende aanbevelingen aan Kamer en kabinet, om op te pakken met gemeenten:

- Verhoog het sociaal minimum conform het advies van de Commissie sociaal minimum¹;
- Harmoniseer het inkomensbegrip, partnerbegrippen, een bruto/netto verstrekking van uitkeringen binnen het stelsel van sociale zekerheid en het belastingstelsel zodat mensen weten waar ze aan toe zijn en regelingen goed op elkaar aansluiten. Een nieuwe Participatiewet kent geen aparte regimes, indicaties en bijbehorende instrumenten, zoals afwijkende regels voor jongeren, beschut werk en indicatie banenafpraak. Dat schept duidelijkheid voor inwoners en zorgt ervoor dat ondersteuning op maat kan worden geboden die aansluit bij wat de inwoner nodig heeft om de stap naar passend werk te zetten. De huidige vormgeving van de Participatiewet werkt daarbij belemmerend, omdat plichten en het ondersteuningsaanbod voor een deel gekoppeld zijn aan het regime waarin de inwoner valt.

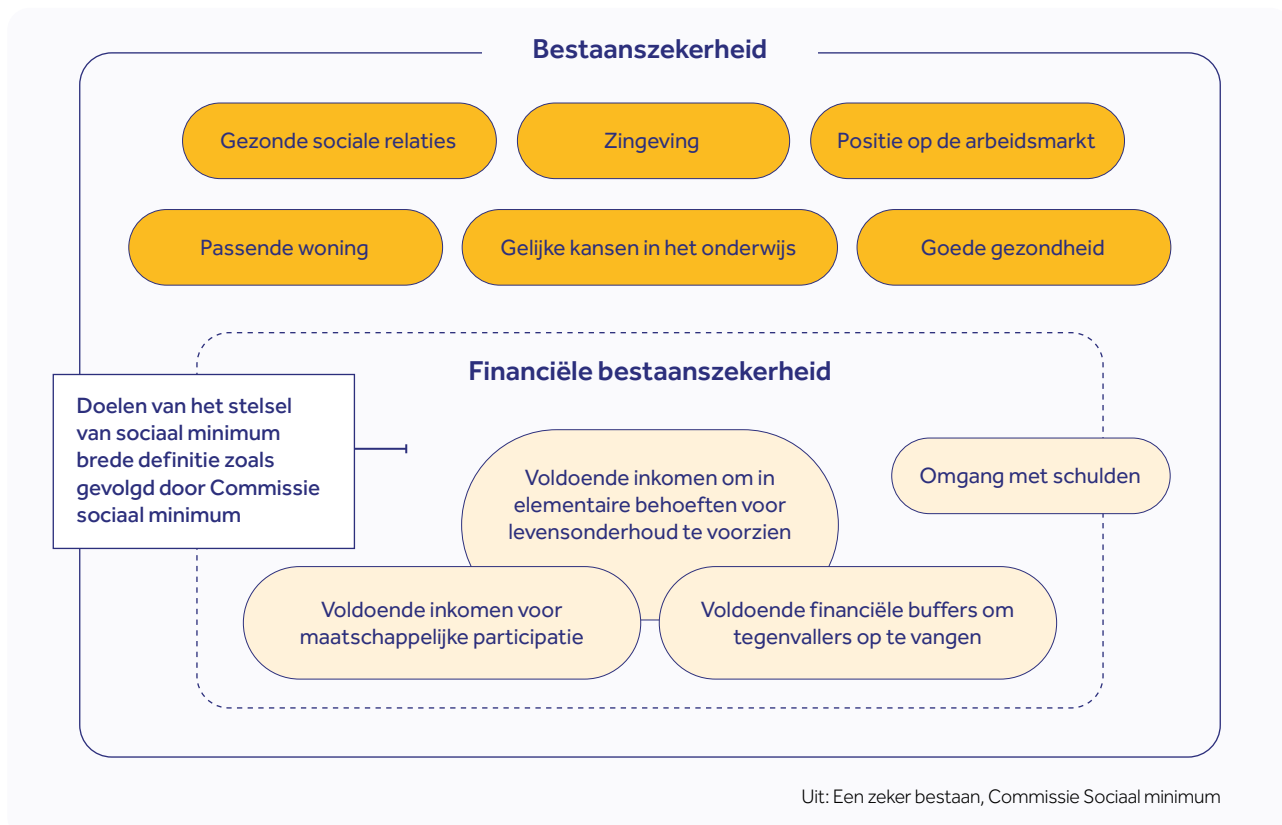
Korte termijn oplossingen

Deze fundamentele herziening van de sociale zekerheid en het toeslagenstelsel gaat jaren duren. In de tussenliggende periode zien wij kansen om binnen het huidige systeem aanpassingen door te voeren die onze burgers direct ten goede komen. We roepen daarom op om deze aanbevelingen met spoed op te pakken, zonder daarbij de urgentie uit het oog te verliezen voor de fundamentele herziening van het stelsel.

- Behandel zo snel als mogelijk het wetsvoorstel

Participatiewet in balans (spoor 1).

- Dring het niet gebruik van inkomensregelingen terug, zoals toeslagen. Realiseer – samen met gemeenten, schuldhulpverleners en andere maatschappelijke organisaties – snel en pragmatisch een centrale plek waar inwoners eenvoudig hun gegevens ophalen uit overheidsbronnen, checken op welke regelingen zij recht hebben en direct een aanvraag indienen bij de betreffende overheidsorganisatie.
- Vereenvoudig de inkomstenverrekening in de bijstand: stap af van het principe ‘geen cent te veel’, waarbij alle inkomsten, bijvoorbeeld uit parttime werk, tot de cent nauwkeurig verrekend dienen te worden. Geef gemeenten de mogelijkheid (juridisch en financieel) om – uiteraard binnen redelijke grenzen – een ‘ongeveer’ verrekening van inkomsten uit werk te doen.
- Geef ruimte en mandaat om ongewenste (financiële) effecten voor inwoners als gevolg van knelpunten in het huidige stelsel te herstellen. Bijvoorbeeld het financieel compenseren van inwoners met gemiste toeslagen zonder dat zij het risico lopen op terugvordering en andere nadelige effecten.
- Geef gemeenten ook ruimte om buiten de wettelijke kaders van de Participatiewet en privacywetgeving te experimenteren en daarmee kleine stappen te zetten in het belang van onze inwoners.
- Maak gegevensdeling (ook binnen de gemeentelijke afdelingen) beter mogelijk, bijvoorbeeld ten behoeve van het (vroeg)signaleren van schulden en het integraal ondersteunen van kwetsbare jongeren.
- Geef gemeenten weer de bevoegdheid om aan

1. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/nieuws/2023/09/28/rijk-moet-centrale-rol-pakken-bij-bestaanszekerheid>

bepaalde groepen categoriale bijzondere bijstand te verstrekken zodat ze kwetsbare groepen effectief en gericht kunnen ondersteunen. De huidige individuele bijzondere bijstand alleen is onvoldoende om efficiënt bepaalde groepen inwoners financieel te ondersteunen. Dit bleek onder andere bij de totstandkoming van regelingen zoals de Energietoeslag en de TONK tijdens corona.

- Zorg voor voldoende en structurele middelen om onze taken als gemeenten te kunnen uitvoeren.
- Trek de vermogensnorm voor kwijtschelding van gemeentebelastingen gelijk met de participatiewetnorm. Het gelijktrekken van de grenzen zorgt voor een duidelijker en begrijpelijker stelsel, en daarnaast geeft het de mogelijkheid om kwijtschelding automatisch toe te kennen aan iedereen met een bijstandsuitkering. Hiermee dringen we niet-gebruik van de regelingen terug.
- Schaf de wanbetalersregeling zorgverzekering (bronheffing) af. Een van de grootste veroorzakers van problematische schulden is en blijft de overheid zelf. Deze wanbetalersregeling straft inwoners die hun

zorgpremie niet kunnen betalen nog eens extra door hen te royeren uit de aanvullende zorgverzekering én een boete op te leggen. Hierdoor lopen schulden alleen maar verder op én zijn deze vaak al kwetsbare inwoners slechter verzekerd.

We zetten zelf de eerste stappen

In de G4 zitten we ondertussen niet stil. In de bijlage beschrijven we concrete stappen die we al zetten. We zoeken daarbij – in het belang van onze inwoners – de grenzen van de wettelijke mogelijkheden op. En als die teveel knellen schromen we niet om er (gedoseerd) overheen te gaan.

Bestaanszekerheid in breder perspectief

De zorg voor de bestaanszekerheid van burgers is een grondwettelijke taak van de overheid. Als G4 sluiten we aan bij de brede benadering van bestaanszekerheid die de Commissie sociaal minimum als uitgangspunt neemt.

Fundamenteel nieuw collectief sociaal vangnet

Randvoorwaarde om bestaanszekerheid te kunnen bieden is een toereikend sociaal minimum, én een eenvoudig en effectief stelsel van sociale zekerheid. Het gaat hierbij zowel om het bieden van financiële bestaanszekerheid als om het aantrekkelijker en gemakkelijker maken van de stap naar werk en naar méér werk.

Een robuust modern sociaal vangnet is bovendien essentieel voor een goed functionerende arbeidsmarkt. Daarvoor is het nodig dat het vangnet mee ademt met de behoeften in verschillende levensfasen (bv. pensioen, (dreigende) werkloosheid, noodzaak van om-, her- of bijscholing), de rollen die mensen vervullen (bv. mantelzorger) en aansluiten op de verschillende contractvormen van werk (werknemer, zzp, etc.) Het klassieke model van 'bijstand' versus 'werk' is niet meer van deze tijd. Ontschotting van de regelingen en uitvoering is noodzakelijk. Deze herziening moet écht worden vormgegeven vanuit het perspectief van de inwoner en vraagt om scherpe keuzes.

Uitgangspunten nieuw stelsel

Bij alle verbeteringen die we de komende jaren doorvoeren, en alle aanbevelingen uit de vele rapporten waar we mee aan de slag gaan, moeten we consequent toewerken naar het realiseren van dit nieuwe stelsel van sociale zekerheid. Wat de G4 betreft moeten keuzes die gemaakt worden gebaseerd zijn op onderstaande uitgangspunten:

- Mensen hebben een stabiel en voorspelbaar inkomen nodig; dit geeft rust en ruimte in het leven van mensen (**inkomenszekerheid**).
- Voor iedereen moet er een passende plek geboden worden. Dit behelst niet alleen werk, maar ook andere vormen van participatie (**werkzekerheid**). We hanteren hierbij het principe dat werken én participeren financieel moet lonen.
- We werken op basis van vertrouwen en vanuit het principe van meeste nabije overheid; als mensen zich melden, dan worden ze verder geholpen (**toegankelijke en betrouwbare overheid**).
- De behoeften van de inwoner staan centraal; we organiseren onze dienstverlening om de inwoner heen en niet andersom (**mens centraal**).

Knelpunten en hoe wij hier al aan werken

DEN HAAG

Niet iedereen in de bijstand kan de stap zetten naar regulier werk. Den Haag stimuleert participatie in de samenleving en vrijwilligerswerk van waarde in het project De Instap-economie. Inwoners worden begeleid in hun ontwikkeling en ontvangen de maximale vrijwilligersvergoeding als waardering voor het waardevolle werk dat zij in hun eigen wijk verrichten. Den Haag onderzoekt de mogelijkheden om deze vergoeding aan te vullen met een vergoeding in natura.

AMSTERDAM

In het Amsterdamse experiment met de bijstand dat van 2018-2022 liep, konden deelnemers een maandelijkse premie van maximaal 200 euro verdienen als zij parttime werkten. Het experiment heeft laten zien dat van de premie bijdraagt aan de deelname aan parttime werk, uitstroom naar werk en het behoud van het werk en is daarom na het experiment voortgezet. Ook gaan we waar we kunnen drempels wegnemen die mensen ervaren om vanuit de bijstand de stap naar werk te zetten.

UTRECHT

Krijgen waar je recht op hebt is een van de speerpunten van het Utrechts armoede- en activeringsbeleid. Het stelsel van regelingen en toeslagen is te complex. Het gevraagde doenvermogen om een regeling aan te vragen is in de meeste situaties hoog. Veel mensen vinden hierdoor de stap naar werk te risicovol en zien de overheid een lastige en complexe partner, zo niet een onbetrouwbare. Dit moet anders. Daarom zet Utrecht in op de ontwikkeling van een Virtueel Inkomstenloket. Een simpel digitaal loket voor alle regelingen en toeslagen. Met dit loket kunnen inwoners in de toekomst eenvoudig hun gegevens ophalen uit overheidsbronnen, checken op welke regelingen zij recht hebben en direct een aanvraag indienen bij de betreffende overheidsorganisatie. Rondkomen mag geen dagtaak zijn.

ROTTERDAM

Deeltijd werken in de bijstand brengt voor mensen veel onzekerheden mee. Daarom experimenteren we in Rotterdam met mogelijkheden om de stap naar deeltijdwerk te vergemakkelijken door deze onzekerheden te minimaliseren. Vooruitlopend op de wijziging van de Participatiewet, waarmee ruimte voor een financiële buffer wordt gecreëerd om schommelingen in inkomen bij deeltijdwerk op te werken, zijn we in Rotterdam het project Met Inkomenszekerheid Naar Werk (MINW) gestart.

Binnen dit project wordt samen met werkzoekenden uit het gebied van het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ) verkend welke belemmeringen en onzekerheden zij ervaren bij de stap naar deeltijdwerk. Door binnen dit project elke maand opnieuw een vast inkomen zonder schommelingen en met de juiste bedragen te garanderen, en stabiliteit te creëren om zonder zorgen over financiën de stap naar (parttime) werk of urenuitbreiding, vergroten we de economische zelfstandigheid en zelfontplooiing van Rotterdammers met een bijstandsuitkering op weg naar onafhankelijkheid van het PW-vangnet.